

**Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувачка ступеня доктора філософії Валерія НІКОЛАЄВА, 1998 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2021 році навчання в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара за спеціальністю 101 Екологія, освітня програма «Промислова екологія та охорона екосистем». Навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України з 2021р., виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Екологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, місто Дніпро від «30» червня 2025 року №189, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Юрія ЛИХОЛАТА, доктора біологічних наук, професора, завідувача кафедри фізіології та інтродукції рослин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Офіційних опонентів – Віри ПРОТОПОПОВОЇ, доктора біологічних наук, професора, професора кафедри біології та хімії Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II; провідного наукового співробітника відділу систематики і флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України;

Ганни КАЗАРІНОВОЇ, кандидата біологічних наук, доцента, доцента кафедри ботаніки та екології рослин Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна;

Рецензентів –

Анни АЛЕКСЕЄВОЇ, кандидата біологічних наук, старшого викладача кафедри фізіології та інтродукції рослин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Олександра КОТОВИЧА, кандидата біологічних наук, доцента кафедри біорізноманіття та екології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

На засіданні «2» вересня 2025 року прийняли рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки Валерії НІКОЛАЄВОЇ на підставі публічного захисту дисертації «Екологічна структура та динаміка флори біотопів річкових заплав північного Степового Придніпров'я» за спеціальністю 101 Екологія.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, місто Дніпро.

Наукові керівники: Борис БАРАНОВСЬКИЙ, кандидат біологічних наук, провідний науковий співробітник науково-дослідного інституту біології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Вадим ГОРБАНЬ, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біорізноманіття та екології, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Дисертація містить результати систематичного та біоекологічного аналізу загальної флори заплав річок Північного Степового Придніпров'я, виявленні тенденції зміни екологічної структури заплавних екосистем. Створено базу даних флори заплав річок Північного Степового Придніпров'я, яка налічує 1059 видів та проведено аналіз адвентивної та раритетної фракцій та їхня багаторічна динаміка, що дало змогу оцінити тенденції трансформації фіторізноманіття під впливом кліматичних змін та антропогенного тиску. Виявлено нові види судинних рослин для заплав степової зони України та її окремих регіонів і нові місцезнаходження раритетних видів. Деталізовано біотопи еталонного заплавного ландшафту (Присамар'я) та проведено аналіз їхнього флористичного різноманіття та проведене порівняння фіторізноманіття цієї ділянки з ділянкою заплави річки Інгулець, яке підтверджує високий рівень її антропогенної трансформації. На основі екофлористичних досліджень підготовлено біолого-екологічне обґрунтування створення ландшафтного заказника «Балка Довга». Результати дослідження також інтегровані в освітній процес Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України. Обсяг основного тексту дисертації відповідає нормам, встановленим освітньо-науковою програмою «Екологія» за спеціальністю 101 Екологія Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Здобувачка має 16 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 статті у виданні, що індексується у наукометричній базі Scopus, 7 статей у

наукових фахових виданнях України, 6 тез доповідей в матеріалах вітчизняних і міжнародних конференцій, які відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, зокрема:

1. Baranovski B., Ivanko I., Gasso V., Ponomarenko O., Dubyna D., Roshchyna N., Karmyzova L., Poleva J., **Nikolaieva V.** 2021. Biodiversity of the Regional Landscape Park Samara Plavni within the first large reservoir in Europe. *Biosystems Diversity*, 29(2), 160 – 179. <https://doi.org/10.15421/012121> (**фахове видання категорії A, Web of Science, Scopus, Q3**);
2. Kunakh O., Ivanko I., Holoborodko K., Lisovets O., Volkova A., **Nikolaieva V.**, Zhukov O. 2022. Modeling the spatial variation of urban park ecological properties using remote sensing data. *Biosystems Diversity*, 30(3), 213–225. <https://doi.org/10.15421/012223> (**фахове видання категорії A, Web of Science, Scopus, Q3**);
3. Shevera M. V., Orlov O. O., Dziuba T. P., Baranovskyi B. O., Karmyzova L. O., Ivanko I. A., Stotska O. I., **Nikolaieva V. V.** 2024. *Typha laxmannii* (Typhaceae) in Ukraine: current distribution, ecological and coenotic peculiarities, invasiveness. *Biologia*, 79(4), 1147–1167. <https://doi.org/10.1007/s11756-024-01642-4> (**фахове видання категорії A, Web of Science, Scopus, Q3**);
4. Барановський Б. О., Іванько І. А., Кармизова Л. О., Гарварт Є. О., **Ніколаєва В. В.**, Кулік А. Ф., Грицан Ю. І. 2020. Фіторізноманіття регіонального ландшафтного парку «Самарські плавні». Питання степового лісознавства та рекультивації земель, 49, 17-25. <https://doi.org/10.15421/442002> (**фахове видання категорії Б**);
5. Іванько І. А., Барановський Б. О., **Ніколаєва В. В.** 2022. Різноманіття дендрофлори прибережних зон річки Дніпро в межах Північної степової підзони України. Екологія та ноосферологія, 33(1), 23-29. <https://doi.org/10.15421/032204> (**фахове видання категорії Б**);
6. Іванько І. А., Кулік А. Ф., **Ніколаєва В. В.** 2022. Оцінка алелопатичного потенціалу деяких натуралізованих деревно-чагарникових інтродуцентів в умовах північного степового Придніпров'я. Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель, 51, 29-41. <https://doi.org/10.15421/442203> (**фахове видання категорії Б**);
7. Іванько І. А., Барановський Б. О., Голобородько К. К., Дідур О. О., Кармизова Л. О., **Ніколаєва В. В.** 2023. Сучасний стан деревно-

- чагарникової рослинності умовно-еталонних липово-ясеневих дібров заплавних місцезростань Присамар'я Дніпровського. Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель, 52, 18-31 <https://doi.org/10.15421/442302> (**фахове видання категорії Б**);
8. **Ніколаєва В. В.** (2024). Аналіз досліджень заплавних місцезростань Північного степового Придніпров'я. Екологія та ноосферологія, 35(1), 84-93. <https://doi.org/10.15421/032414> (**фахове видання категорії Б**).
 9. Барановський Б. О., Іванько І. А., Кармизова Л. О., Тротнер В. В., **Ніколаєва В. В.** 2024. Фіторізноманіття флори заплави р. Інгулець (Широківський район). Екологія та ноосферологія, 35(1), 3-12. <https://doi.org/10.15421/032401> (**фахове видання категорії Б**);
 10. Барановський Б. О., Кармизова Л. О., Іванько І. А., Кулік А. Ф., **Ніколаєва В. В.**, Жихарева А. В. 2024. Флористичне різноманіття біотопів другої тераси (арени) Присамар'я. Питання степового лісознавства та лісової рекультивації земель, 53, 18-31 <https://doi.org/10.15421/442402> (**фахове видання категорії Б**).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої ради та присутні на захисті фахівці:

Голова спеціалізованої вченої ради, Лихолат Юрій Васильович, доктор біологічних наук (03.00.16 – екологія), професор, завідувач та професор кафедри фізіології та інтродукції рослин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Зауважень немає.

Офіційний опонент – Протопопова Віра Вікторівна, доктор біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), професор, професор кафедри біології та хімії Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II; провідний науковий співробітник відділу систематики і флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Зауваження:

1. У розділі методика дослідження не зазначено якою/якими класифікаціями та термінологією послуговувалася авторка при проведенні аналізу адвентивної фракції флори. Натомість у підрозділі присвяченому аналізу адвентивної фракції флори зазначено, що «... Відповідно до традиційної класифікації ... (Протопопова, 1991)», але при цьому дисертантка використовує термін «неофіт», хоча у згаданій роботі вживається «кенофіт». Так само із термінами «спонтанні (ненатуралізовані)» та «натуралізовані» види адвентивних рослин.
2. Авторка для дослідженої території відмічає 17 інвазійних видів та вказує, що вони «... здатні активно витіснити аборигенні види та змінювати структуру природних фітоценозів...» (стор. 88). Цю тезу слід підтвердити конкретними даними щодо заміщення в регіоні

- будь якого аборигенного виду інвазійним і якщо такий є – то слід зазначити вплив останнього на структуру рослинних угруповання.
3. Потребує пояснення яку групу рослин авторка вважає «... типовими для урбанofлори» (стор. 109) або «представників урбанofлори» (стор. 132).
 4. У списку використаної літератури (No 295) дисертантом помилково вказано прізвище автора публікації.
 5. У роботі зустрічаються невдалі вирази, наприклад, «... адвенти ...», «... частоти трапляння адвентивної фракції флори у заплавах місцезростаннях» (стор. 113), «...рідкісної флори річкових заплав» (стор. 113), «... частоти трапляння адвентивної фракції флори у заплавах місцезростаннях» (стор. 114), невдалі назви таблиць (Додаток).
 6. Деякі висновки роботи носять констатуючий характер.

Офіційний опонент – Казарінова Ганна Олегівна, кандидат біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), доцент, доцент кафедри ботаніки та екології рослин Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна;. Зауваження:

1. У розділі 3 дисертації варто було б надати детальну методику оцінки спроможності до самовідновлення дерево-чагарникової флори заплавних біотопів. При оцінці подібності між історичним та сучасним розподілом частот трапляння видів автор послуговується 5-ма частотними класами: «Дуже рідко», «Рідко», «Спорадично», «Часто», «Дуже часто». Проте така оцінка не дає уявлення про межі між цими категоріями та є дещо суб'єктивною.
2. У розділі 5 автор наводить у тексті та складі таблиці нових знахідок рідкісних судинних рослин ряд адвентивних видів (*Pistia stratiotes* L., *Crepis pulchra* L., *Lobularia maritima* (L.) Desv., *Potentilla indica* (Andrews) Th.Wolf), які не варто відносити до цієї категорії саме через їх чужорідність, схильність до подальшого поширення та інвазійну спроможність.
3. У підрозділі 5.2 розділу 5 наведено розподіл видів за рівнем зволоженості середовища (табл. 5.2.4), в якому автором вказані такі гігморфи як гігрофіти та евригігрофіти. Варто пояснити чим саме відрізняються ці групи.
4. У підрозділі 5.5 автором наведена характеристика флористичного різноманіття біотопів заплав на прикладі еталонної ділянки Присамар'я. Поясніть як виділяли типи біотопів та їх межі, якою методикою послуговувались.
5. У розділі 7 доцільно було б навести картографічну візуалізацію (наприклад, динаміку поширення раритетних видів) Балки Довга.

6. Одним із завдань дисертаційної роботи було розробити рекомендації щодо збереження флористичного різноманіття річкових заплав. Проте у роботі та висновках немає чіткого формулювання які саме рекомендації були розроблені автором для виконання поставленого завдання.

Рецензент – Алексеева Анна Анатоліївна, кандидат біологічних наук (06.03.01 – лісові культури та фітомеліорація), старший викладач кафедри фізіології та інтродукції рослин, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Зауваження:

1. У тексті роботи подекуди спостерігаються незначні граматичні огріхи, зокрема щодо вживання розділових знаків, а також окремі стилістичні недоліки, які доцільно уточнити з метою покращення чіткості та логічності викладу матеріалу.
2. Деякі частини тексту дисертації, зокрема в розділах 6.2 та 6.4, мають елементи повторів та подібні формулювання, що частково ускладнює сприйняття змісту. Доцільно було б провести структурну оптимізацію та уточнити формулювання для посилення логічної послідовності викладу.
3. Розділ, присвячений практичному значенню, міг би бути розширений за рахунок більш докладного опису застосування результатів у природоохоронній політиці та екосистемному менеджменті. Також було б доцільно коротко окреслити можливі напрями подальших досліджень за цією тематикою.

Рецензент – Котович Олександр Вячеславович, кандидат біологічних наук (03.00.16 – екологія), доцент кафедри біорізноманіття та екології, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Зауваження:

1. У тексті дисертаційної роботи в окремих випадках простежуються незначні граматичні неточності, зокрема у використанні розділових знаків, а також окремі стилістичні недосконалості. Їхнє доопрацювання сприятиме підвищенню ясності, послідовності та логічної структурованості викладу наукового матеріалу.
2. У роботі доцільним було б ширше застосування карт та схем, які б відображали просторову структуру біотопів, локалізацію рідкісних видів або динаміку флористичних змін у часі. Це підвищило б інформативність і прикладну цінність результатів.
3. В роботі згадуються типи ґрунтів заплав, але їхній вплив на формування флористичних угруповань розкрито лише побічно. Більш чіткий аналіз взаємозв'язку між ґрунтовими умовами та екоморфологічною структурою флори посилив би екологічну глибину дослідження.

Результати відкритого голосування:

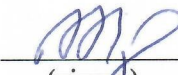
«За» 5 членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Валерії НІКОЛАЄВІЙ ступінь доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки за спеціальністю 101 Екологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

(підпис)

Юрій ЛИХОЛАТ
(власне ім'я та прізвище)

